БЕДНОСТТА СРЕД НАС

Развитие на социалните услуги

2014

Каритас
БЪЛГАРИЯ

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

КОИ СМЕ НИЕ

- Организация, създадена през 1993 г. от Епископската конференция на Католическата църква в България.
- Федерация на епархийни католически организации: „Каритас Витания" към Софийско-пловдивската епархия, „Каритас Русе" към Никополската епархия, „Каритас София" към Апостолическата екзархия.
- Неправителствена организация, регистрирана в обществена полза.
- Част от световното семейство „Каритас Интернационалис" – конфедерация на благотворителните организации на Католическата църква, заедно с още 162 национални организации от цял свят.

КАКВО ПРАВИМ

- Подпомагаме нуждаещите се хора чрез нашата мрежа от организации членки и техните структури по места.
- Предоставяме информация на мрежата с цел по-ефективна социална дейност.
- Насърчаваме диалога, сътрудничеството, координацията и обмена на опит между организациите от мрежата.
- Подкрепяме нашите организации в изграждането на капацитета им.
- Представляваме организациите от мрежата и защитаваме техните интереси на национално и международно ниво.
- Сътрудничим с други сродни организации с акцент върху екуменизма.
- Лобираме пред държавата и външни дарители.

НАШИТЕ ПРИНЦИПИ

- **ПАРТНЬОРСТВО**: ефективното ни партньорство създава солидарност между нашите организации членки, другите организации, споделящи идеите ни, общностите и хората, с които работим.
- **СУБСИДИАРНОСТ**: централно място в нашата „Каритас" идентичност заемат нашите организации членки и ние се стремим да ги насърчаваме и укрепваме, за да имат по-голяма самостоятелност и да поемат по-големи отговорности.
- **УЧАСТИЕ**: гарантираме, че хората, на които служим, пряко участват в планирането, управлението и осъществяването на дейностите ни.
- **ОПРАВОМОЩАВАНЕ**: помагаме на хората да развият и реализират пълния си потенциал и да изградят отношения на взаимно уважение, така че да могат да контролират и да подобряват качеството на живота си.
- **НЕЗАВИСИМОСТ**: определяме своите оперативни приоритети и програми и не позволяваме да бъдем използвани като инструменти, служещи на местни или чуждестранни икономически или политически интереси, особено когато те не са в съответствие с учението на Католическата църква.
- **ДОБРО СТОПАНИСВАНЕ И ОТЧЕТНОСТ**: полагаме всички необходими усилия, за да осигурим отчетност пред хората, на които служим, тези, които подкрепят работата ни, и обществото като цяло.
- **РАВЕНСТВО**: служим на хората безпристрастно, особено на тези, които са най-бедни и най-уязвими, водейки се от обективна преценка на положението им и на заявените от тях нужди, независимо от раса, възраст, пол, физически възможности, етническа принадлежност, религиозни или политически убеждения.
- **ЗАЩИТА**: стремим се да осигурим безопасността на хората, с които и за които работим.
- **КООРДИНАЦИЯ**: сътрудничим с правителството и местните власти, църкви, с други религиозни организации, с гражданското общество, с други членове на общностите за подпомагане и развитие, както и с всички други заинтересовани страни.
- **ЗАСТЪПНИЧЕСТВО**: застъпваме се – на национално и международно равнище – за и заедно с бедните и маргинализираните, за да се обърне внимание на тяхното положение и на основните или структурните причини за бедността и несправедливостта и да се предприемат мерки за изкореняването им.
- **ОБУЧЕНИЕ И РАЗВИТИЕ**: инвестираме в нашите сътрудници, за да се гарантира, че те имат уменията, опита и отношението, необходими за постигане на пълния им потенциал, както и че „Каритас" постига своя потенциал и полага най-големи усилия за хората, които са бедни, маргинализирани или потиснати.

Съдържание

Настоящият документ е изготвен с финансовата подкрепа на Фонда за реформи, свързани с гражданското общество на Българо-швейцарската програма за сътрудничество.

Отговорността за съдържанието се носи единствено от Каритас България.

Изданието е осъществено в рамките на проект „Бедността сред нас – развитие на социалните услуги“

Бедността е грижа на всички

Бедността засяга тялото, душата и живота на човека, както и на обществото, в което бедният човек живее. Тя е повече от липса на благосъстояние и е свързана не само с икономическите и финансовите аспекти, но и с физическото и психологическото състояние, обществените нагласи, увереността в себе си и другите, идеята да си обществено признат, спазването на правата и достойнството на човека, но и не по-маловажното, надеждата.

Да си беден означава да нямаш сигурност и стабилност по отношение на много измерения: работа, дом, здраве, лоша социална и семейна интеграция, липса на финансови ресурси, липса на достъп до добра социална система, несигурен юридически статус, ограничени перспективи пред семейството.

Не можем да разглеждаме бедността в опростен вид, нито като сбор от грешни индивидуални решения. Никой не може да се справи сам и да се разглежда като самостоятелно отговорна фигура, защото отделния човек и обществото са взаимносвързани.

Интеграцията е задължение, директно свързано с правата на човека. Тя е начин за изграждане на общност. Това означава, че процесът на активно интегриране не може да бъде едностранна задача, възложена на тези, които не притежават ресурси или на тези, които предоставят ресурсите. Това е задача на цялата общност. Предоставянето на възможността другите да развият пълния си потенциал в живота спомага за пълноценното и цялостно развитие на всички хора. Предоставянето на възможности на бедните означава също и предоставяне на възможности на цялата общност.

Затова е необходимо да доловим и разберем всички причини за, както и последствия от бедността, да предложим решения, без да забравяме, че бедността е грижа на всички и че нейните последствия засягат цялото общество.

Без да пропускаме, че самите бедни са важна част от нашата социална реалност, че те са пълноправни граждани, които допринасят за изграждането и развитието на обществото.

Необходимо е да проявим отговорност към настоящето и бъдещето, загриженост и усилия, за да бъде защитена надеждата, което означава да дарим достойнство.

Епископ Петко Христов

Президент на Каритас България

За нашето изследване и изходна позиция

„Бедността сред нас – развитие на социалните услуги“ е първото издание на Каритас България от поредицата документи, които ще подготвяме в резултат на ежегодните ни дейности по обследване на бедността.

Проведохме това изследване сред 84 сътрудници, от мрежата на Каритас, от други структури на Католическата църква в България, от други неправителствени организации и от общински социални услуги, работещи с хора в уязвимо положение от 30 населени места в страната (17 града и 13 села). Избрахме да се допитаме до тях, защото чрез своята дейност в различните центрове, в мобилните екипи, в енориите,те се срещат, изслушват, придружават и оказват подкрепа на повече от 5500 човека – деца и младежи в риск, възрастни хора, бездомни хора, употребяващи психоактивни вещества, самотни родители, търсещи и получили международна закрила, хора с увреждания. Добре познават техните проблеми и нужди. Благодарим на всички за отделеното време и споделената информация.

Каритас разглежда бедността като липса на благосъстояние, включително и множество от несигурни условия, типично свързани с постоянна липса на финансови ресурси. Бедните хора често страдат от лошо здраве; по-често и за по-дълго време са обект на безработица; живеят предимно в лоши условия; често се отъждествяват с лошо образование и малък трудов опит; често работят несигурна работа; и не рядко имат слаборазвита социална мрежа, прекъснати семейни връзки и несигурен жилищен статус.

Наша изходна позиция беше и разбирането ни, че бедността и социалното изключване са резултат от нарушеното функциониране и взаимодействието между три източника – пазара на труда, семейството и социалната държава. Хората нямат друг избор, освен да живеят в бедност, ако не могат да се издържат от работата си, за да гарантират съществуването си и това на близките си; ако семейната подкрепа не е гарантирана и ако социалната държава предоставя недостатъчна помощ.

По-специално вниманието ни беше насочено към социалните услуги като ги разглеждаме във взаимовръзката им със здравните и образователни такива. Опитът на организацията ни показва, че за осигуряване на ефективна подкрепа е необходимо прилагането на интегриран подход в отговор на комплексните нужди на хората в уязвимо положение, както и доброто взаимодействие, общи усилия и споделяне на отговорности между различните системи – социална, здравна и образователна.

В резултат на събрания емпиричен материал, както и от обратната връзка, която получихме по време на организираните от нас дискусии в 5 града в страната подготвихме нашето становище с препоръки, които заедно с анализа представяме в настоящото издание.

Изводите от нашата изследователска работа са отправна точка във дейностите по застъпничество, които Каритас реализира на местно, регионално и национално равнище.

Емануил Паташев

Генерален секретар

Определяйки бедността като липса на благосъстояние, Каритас анализира социалното благоденствие като част от благоденствието на всички граждани. Социалното благоденствие има три главни източника: платена продуктивна заетост на пазара на труда; солидарност в семейството; подкрепа, предоставена от социалната държава.

Бедността и социалното изключване са следствие от неправилното функциониране на трите източника на социално благоденствие (пазар на труда, семейство и социална държава) поради настъпилите промени в обществото.

АНАЛИЗ

Методология

Ако бедността е липса на благополучие, а социалното благосъстояние отразява структурните условия за развитие на личното и социалното благосъстояние, бедността е също и липса на социално благосъстояние. Този, който не може да намери работа или да печели достатъчно с труда си, този, който няма да намери подкрепа от семейството и този, който не получи необходимата помощ от държавата, ще трябва да живее в бедност.

Структурните условия за развитие на личното и общественото благосъстояние включват:

Възможност всички хора да могат да управляват всекидневния живот – техния и на техните семейства. Това включва разноски за храна, жилище, здравеопазване, мобилност и участие в обществения живот.

Три основни източника оформят тези условия: платената продуктивна заетост на пазара на труда; солидарността в семейството и подкрепата, предоставена от социалната държава.

Нашата цел не е да измерваме бедността по предварително зададени критерии сред определена от нас извадка от хора. Ние имаме за цел да разберем какви са нуждите на бедните, с които работят нашите респонденти (свещеници, монаси и монахини, социални работници, служители и доброволци от центровете на „Каритас", колеги от други неправителствени организации и от общински социални услуги). Именно поради това избрахме качествен, а не количествен метод на изследване. Качественият метод, с който подходихме към събирането на необходимата ни информация, е методът на провеждане на полуструктурирани дълбочинни интервюта от страна на предварително определени и обучени регионални отговорници.

Защо наши респонденти не са хората в нужда, а тези, които работят с тях? Този подход не се избира с цел да се дистанцираме от бедните в смисъла на това, че не искаме да общуваме с тях, а защото не искаме те да бъдат притеснявани от външен на тяхното ежедневие изследовател. Ние смятаме, че хората, които им помагат в ежедневното преодоляване на бедността, са именно тези, на които те имат най-голямо доверие да споделят своите социални нужди. На изследовател, който е чужд на тяхната среда, би му отнело много време и ресурс, за да стане част от нея. При такъв тип изследвания обикновено изследователят отива на терен и живее дълго с хората, които изследва, така че да спечели нужното доверие. На практика обаче пълното приемане на изследователя е рядкост. Затова ние приемаме методология, която да бъде пригодна за целите на изследването в специфична среда. Водим се от разбирането, че човек, които е изпаднал в бедност,изпитва дискомфорт от това си положение, което, от своя страна, би го затворило за споделяне с човек, който все още не му е спечелил доверието.

На основата на получената информация от интервютата, социален антрополог изведе за целта на изследването генерални теми, от една страна, и специфични, от друга страна. Това ни помогна да получим богата информация за нуждите на бедните хора на макро- и микросоциално равнище.

Изследването ни протече в четири етапа: Първи етап – Изработване на хипотези; Втори етап – Подбор на респонденти; Трети етап – Изготвяне на въпросник; Четвърти етап – Анализ на събраната емпирична информация.

Изработихме хипотези за целите на изследването на базата на информацията от експертизата на „Каритас България", получена от дългогодишния опит на организацията. Подбрахме 114 респонденти, които могат да предоставят най-пълната информация за целите на изследването. Изготвихме въпросник на базата на вече изработените за целите на изследването хипотези.

Събраната информация от направените полуструктурирани интервюта беше навременно качвана в софтуерен продукт, което даде възможност да се извършва постоянен анализ на няколко нива: национално, регионално, групово и вътрешно-групово. Изготвихме финален анализ.

Пазар на труда - участие и заплащане от трудова дейност

Пазарът на труда е неблагоприятен към укрепването на финансовата стабилност в семействата, което дестабилизира тяхната роля като общества на солидарност. Неразвитият пазар на труда дестабилизира семействата с различен социален статус. В нашето изследване категорично се забелязва тенденцията в семействата, в които има човек в уязвимо положение, изискващ специална грижа, някой от неговите членове да е затруднен в намирането на работа. Това обикновено е този, който е останал да се грижи за пострадалия.

„Човек, който е заeт с обгрижването на болен, няма как да работи на 8 или 12 часов работен ден, за по-добро заплащане. Това лице просто е ангажиране в обгрижването 24 часа. Хората споделят, че работодателите не желаят да ги наемат на работа, защото имат такъв вид ангажименти или им предлагат минимално заплащане.“ – свещенослужител в Енория „Успение Богородично” гр.Бургас.

Грижата за роднина в уязвимо положение води до неконкуретноспособност на пазара на труда на грижещия се. Пазарът на труда е дискриминационен не само към хората, които се грижат за свой роднина в уязвимо положение, но и към самите хора с увреждания, което формира култура на бедност и социална дезинтеграция сред тях и семействата им.

„Например хората които имат ТЕЛК-ово решение трудно намират работа, работодателите не ги наемат, защото са болни и могат да създадат проблеми.“- служител в Социален Център за самотни майки Рождество Христово.

Пазарът на труда създава особено тежка ситуация за семействата останали само с един родител. Да вземем за пример от изследването ситуацията със самотните майки.

„А това се случва много често – нашите деца са по-вече от такива семейства. Бащата обикновено си отива и детето остава само с майка.“ – служител в Дневен център за деца и младежи с увреждания „Благовещение”.

Парите от трудова дейност обикновено не са достатъчни на самотните майки и те търсят помощ от допълнителна заетост, която дори и да намерят не им е достатъчна за покриване на ежедневните нужди при отглеждане на едно или повече деца.

„Парите на самотните майки, които идват при нас не стигат за покриване на ежедневните нужди. Даваме им надомна работа, след определено обучение.“- служител в Социален Център за самотни майки Рождество Христово.

Пазарът на труда не способства за преодоляване на бедността сред самотните майки. Той не е източник на социално благоденствие за тях и децата им. Това може да доведе до лоша възпитателна среда за подрастващите деца, които наблюдават тази ситуация.

Трудът е източник на благосъстояние, защото позволява реализирането на много други права. Той позволява лична и семейна издръжка, и тъй като е свободно избиран или приеман, представлява и средство за признание и отговорно участие в обществото.

Но пазарът на труда води със себе си и редица рискове от бедност, особено безработицата. Само наличието на работа не е достатъчно, за да се избегне бедността. Често хората остават бедни въпреки че са на работа. В много случаи работата в сивия сектор е единствената възможност за редица хора да имат какъвто и да е приход въобще. Това обаче не е достатъчно, за да избягат от бедността, нито ги защитава от социални рискове, както и не предоставя никаква пенсия за годините на старост.

Дискриминация на пазара на труда се проявява и към хората в предпенсионна възраст, което им създава условия за изпадане в трайна бедност и предпоставки тази ситуация да продължи и в пенсионна възраст. Ако човек в предпенсионна възраст е без работа на него е логично да му помагат синовете или дъщерите, които обаче имат своите семейни разходи. Затова изпадането в подобна ситуация на човек в пред пенсионна възраст може да доведе след себе си до финансова криза в семейството на неговите деца.

„Има дискриминация по възраст също – при нас идват хора които са останали без работа на 50 и нямат шанс да бъдат наети. Причина е и ниският образователен статус. Нямат желание или пари да учат, пък и мотивация. Защо да учат не виждат смисъл.“ – служител в Социален Център за самотни майки Рождество Христово.

Това състояние на пазара на труда натоварва социалната държава със задължения, които могат да бъдат поети от него при положение, че той обаче е достатъчно добре развит, за да има нужда от повече работна ръка.

В нашето изследване попада още една група, която е засегната от пазара на труда и това е групата на наркозависимите, които идват от бедни семейства и са без образование, без трудови навици и съответно без работа. Тази група има поведенчески модели, които пречат за реализация на пазара на труда.

„... нямат образование, трудови навици, а тези които имат пък нямат информация.“ – служител в подвижен кабинет за работа с хора зависими от психоактивни вещества, гр. София.

Липсва подход за изграждането на знания и умения, които да помогнат на наркозависимите да бъдат обществено интегрирани, с което от една страната да се подпомогне разрешаването на проблема със зависимостта им от наркотичните вещества, а от друга страна да се подпомогне излизането им от ситуацията на бедност.

Представителите на ромските етнически групи също трудно намират реализация на пазара на труда. Причините за това са две. Първата е в недоверието към тях при наемането им на работа. Втората причина е в това, че сред самите роми има културни стереотипи, които им пречат да се реализират на пазара на труда. Често срещано е нежеланието да работят и да се образоват. Ако се мотивират да работят, предпочитат да го правят в чужбина, където има повече възможности и по-високи надници.

„Нямат работа защото не са образовани, но и защото не искат да работят на пълен работен ден, прекалено свободолюбиви са, ако мога така да кажа. Пък и роднините им пращат от гастролите в чужбина.“ – служител в Отдел за закрила на детето, гр. Русе

Една от пречките пред реализацията на ромите на пазара на труда е тяхната културна идентичност. Смяната на средата обаче е предпоставка за промяна на културните модели, с което се подпомага излизането от ситуацията на бедност.

„Не мога да кажа че ромското население тук в Куклен е от такива роми, каквито ги виждаме в гета, махали, изолирани, бедни, голи, боси, да крадат. Повечето деца тук са добре облечени, даже и ланци имат, скъпи телефони… И донякъде това се дължи, според мен, на това, че те тук не живеят на махали, а са разпръснати из цялото село.“ – служител в ЦОП Куклен.

Културата на пазара на труда не стимулира достатъчно добре финансово придобиването на по-висока професионална квалификация. Това дава лош пример и така се развива личностна и групова демотивация за квалифициране.

„Ей го тоя дето учи – взема 500 лева, а моя син без да е учил от строителство или кражби изкарва 1000 лева – как ще и обясниш, че образованието е ценност.“ – служител в Подвижен кабинет за работа с хора зависими от психоактивни вещества, гр. София.

Такъв и подобен на този примери не са мотивиращи и могат да доведат до личностно и групово формиране на ценностно възприятие, което е вредно за семейното и общественото развитие.

Подкрепа на социалната държава

Социалната функция, която е поела българската държава, не може да се определи еднозначно като по-голяма или по-малка. Нейните особености са предопределени от културното, икономическото и политическото състояние на обществото.

Пазарът на труда затруднява функционирането на социалната държава. Така тя вместо да бъде облекчена и подсилена от него, е принудена да покрива широк периметър от социални услуги, които обаче разполагат с малък финансов ресурс.

Социални помощи

Значителен финансов ресурс от държавата отива за хора, които са трудоспособни и би било нормално да са на пазара на труда. Забелязва се наличието на културен модел за неактивно участие на пазара на труда.

> *„а има и такива, които казват, че нямат работа, а в същото време малко ги мързи да си търсят и да работят.“ – свещеник в Енория “Св. Михаил архангел” - гр. Раковски.*

Неактивността на някои мъже и жени на пазара на труда е породена от тяхната удовлетвореност от социалните помощи, които им дава държавата. Тази консуматорска култура се стимулира от държавната социална политика, което води до задълбочаване на бедността сред онези, които наистина имат нужда от средства за ежедневното си съществуване, защото нямат възможност да ги придобиват от трудова дейност.

Респондентите в изследването споделят, че много социални помощи се дават без да са заслужени. На хората, които са трудоспособни, трябва да им се предоставят стимули да изкарват прехраната си от трудова дейност, а не от социални помощи. Нашите респонденти споделят, че социалните помощи за трудоспособни граждани се дават без да са заслужени.

Хората в трудоспособна възраст, които не търсят финансови и друг тип инвестиции в своето професионално развитие, обричат на бедност не само себе си, а и хората, които наистина нямат възможност да работят и се нуждаят от социални помощи. Пример за това са родителите на деца с увреждания, които поради необходимостта да се грижат за децата си нямат възможност да работят, а същевременно се нуждаят от доходи за отглеждане на своите деца.

> *„Повечето родители на деца с увреждания не получават никакви финансови средства, освен определените по закон за отглеждане на дете със специални нужди, които са крайно недостатъчни за задоволяване на базовите им потребности“ – управител на Дневен център за деца с увреждания „Милосърдие“ към „Каритас“, гр. Русе.*

Социалната държава е третият важен източник на благосъстояние.Защитата срещу бедност и срещу риска от бедност е специфична задача на социалната държава. Социалната система трябва да защитава хората, които не могат да осигурят съществуването си от приходите си или от фамилната солидарност. Тя също е и последната социална защитна мрежа преди потапянето в материална бедност. Днес социалната политика е все още фокусирана в подпомагането на обеднелите хора, но този подход не е достатъчен. Подкрепата трябва да се концентрира в ранните етапи на живота и на прехода между тях. Тя трябва да е така организирана, за да се избегне „трансфера на бедността“ между поколенията.

Образование

Образованието като ценност се формира от културните модели и е един от фундаментите в борбата с бедността.

„Мисля, че най-големият проблем е културата на техните родители, която предават на децата си.“ – монах францисканец от Социална кухня „Св. Антон“ към енория „Св. Франциск от Асизи“, с. Белозем

Децата от ромските етнически групи са жертва не само на културната среда на своя етнос, но и на образователната ни система. Пример за това е функционирането на основните и средните училища на базата на делегирани бюджети. Обвързването на училищните бюджети с броя на записаните ученици създава предпоставка децата да получават диплома, но не и знания.

„... дори и да не ходят на училище децата, рядко им пишат отсъствия, защото трябва да ги изключат, а това се отразява на бюджета на училището. По този начин децата преминават от клас в клас, без да имат основни знания ...“ – служител в център за обществена подкрепа „Том Сойер“, гр. Русе

Културната среда предопределя мотивацията за образование, както и последващата реализация на пазара на труда, която подпомага личностното, а от тук и цялостното обществено развитие. В населените места, в които ромското население е интегрирано в социално-икономическия им живот се забелязва промяна на неговите културни практики.

„Всички деца ходят на училище, дори ромските. Тук нямаме проблем с тяхното малцинство. Вижте им квартала – нови измазани къщи с дограми … те дават имоти под наем на студенти и така се издържат ...“ – свещеник в Католическа Енория „Блаженият Евгений“, гр. Велико Търново

Социални услуги

Бяха забелязани редица дефицити при предлагането на съществуващите социални услуги. Също така, бяха отбелязани нуждите от предлагане на допълнителни социални услуги за разглежданите от нас социални групи.

Предлагането на лични асистенти е дефицитно за нуждите на хората с увреждания и възрастните хора. От една страна бройките не достигат, а от друга отпускането на личен асистент е затруднено. Оценката за полезността на личните асистенти по данни от нашето изследване е висока, защото всекидневно се сблъскваме с хора, които търсят някой, който да обгрижва близките им почасово или целодневно.

Трябва да се има предвид, че към момента дори да има личен асистент един възрастен човек не може да разчита изцяло на него, защото времето, което той може да му отдели е ограничено, а работата, която трябва да се извърши не е малко като обем.

Липсват услуги за деца с увреждания от малки населени места. Децата с увреждания имат нужда от рехабилитация. Някои от тях се нуждаят от работа с логопед. Други пък имат нужда от психолог, който да разговаря с тях и родителите им. В образователен план е необходимо да се подпомогне финансово увеличаването на бройките на ресурсните учители, които да помагат да децата с увреждания в усвояването на учебния материал.

Забелязва се, че преобладава тенденцията родителите на дете с увреждане да изпитват финансови затруднения да го транспортират до областния град, в който се предлагат услуги за работа с него. В големите областни градове, в които се предлагат разнообразни услуги за деца с увреждания, се наблюдава липса на специализиран транспорт, с който да могат да се превозват децата.

Проблематично е транспортирането на възрастните хора от отдалечените от областните градове населени места до личен лекар или до болница. Този проблем при възрастните хора в отдалечените от областните градове населени места е още по-осезаем, поради големите разстояния, за покриването на които се изисква повече човешки и финансов ресурс.

В редица случаи, след престоя си в болница, възрастните хора имат нужда от допълнителни грижи в домашни условия, особено когато нямат роднини, на които да разчитат в ежедневните си дейности.

Местата в съществуващите общински домове за възрастни хора са ограничени, което се отразява негативно на тези от тях, които нямат роднини.

Липсва комплексна социална услуга за интеграция на бездомните хора в обществото. Като се започне от това да им се помага при издаването на лични документи и се стигне до специализирано трудово посредничество, което да е една от стъпките при грижата за самостоятелния им живот.

Откроява се липсата на рационални социални услуги, които да подпомогнат социалната интеграция на ромските малцинства, с което да се допринесе за намаляването на бедността сред тях. Децата от малцинствените групи имат нужда от такъв тип социална услуга, която да ги мотивира да бъдат пълноценни участници в общественото развитие.

Здравни услуги

Функционирането на здравната система се откроява като основен проблем в социалната ни държава. От една страна тази система не функционира заради бедността, а от друга страна самата тя генерира бедност. Защо се получава така? Нашата здравна система функционира чрез осигурителни вноски, което я прави зависима от трудовата заетост и нивото на доходи.

Сред социалните групи, разгледани в нашето изследване, се наблюдава ограничена заетост и ниски доходи от труд. Също така, една част от хората, които са обект на нашето изследване, не са в активна трудова възраст. Друга част от тях са в тази активна авъзраст, но са нетрудоспособни, с което нямат възможност да допринасят за приходите в здравната каса, а същевременно са ползватели на здравни услуги. Тази ситуация увеличава дела, с който държавата участва в здравното им осигуряване. Известен факт е, че когато няма достатъчно постъпления в НЗОК, тя не може да отделя и достатъчно средства за здравеопазване, с което се застрашава здравето на най-бедните, които дори да са социално осигурени трябва да си доплащат за определени здравни услуги, което подсилва тяхното обедняване.

Понякога заплащането на здравна услуга е непосилно като процентно съотношение към доходите, които получава човек в нужда. Той получава определена грижа, но цената, която заплаща за нея, често пъти е непосилна за него. Тази ситуация води до бедност и до необходимост от нов подход при реализирането на тази услуга.

Самотните майки, извършващи надомна работа, се срещат с проблеми, при функционирането на здравната система, защото този тип работа по закон не им се води на трудов договор и съответно не им се отчисляват здравни осигуровки. Доходите, които получават с надомната работа са толкова ниски, че затрудняват здравното им осигуряване.

> *„... като си самоосигуряващо се лице плащаш повече, а те вземат по 100 – 200 при нас.“ – специалист в Социален Център за самотни майки Рождество Христово.*

Липсата на здравни осигуровки усилва рисковете от бедност, защото принуждава самотните майки да плащат за здравни услуги в пълния им размер.

Пенсионерите ползват гарантирани от държавата здравни осигуровки, но това не решава проблемите им в системата на здравеопазването. Ниските пенсии и социални помощи са пречка пред доплащането на някои здравни услуги. При възможност за извършване на това доплащане, от друга страна, се свиват личните и семейните бюджети на пенсионерите и хората, които ползват социални помощи.

Здравната система не осигурява широк достъп до рехабилитационни центрове за възрастни хора, които имат нужда от тях. От друга страна услугите в тези центрове се заплащат, което за един самотен възрастен човек с нивото на пенсиите в България е сериозен проблем и подсилва ситуацията му на бедност.

Съществуват ДКЦ-та, болници и бърза помощ, които работят на „добра воля“ с бездомни и наркозависими. Често дори се отказва полагащата им се помощ.

> *„Даже и Спешната помощ отказва да дойде и да вземе бездомник, имали сме на терен няколко такива случая. Звъним на 112, за да приберат бездомно лице в безсъзнание и те отказват, имали по-важни случаи, не стигали лекарите, линейките, не могат дасе занимават с бездомните.“– служител в „Каритас Бургас“.*

Наркозависимите са група, която е в постоянен риск от бедност. За тези от тях, които са обект на нашето изследване, това се отнася в още по-голяма степен, защото те произхождат от бедни семейства и ситуацията, в която са изпаднали може да се дължи и на социалната им дезинтеграция. Именно ниската степен на социална интегрираност създава рискове от попадане в наркотична зависимост. Когато тази социална интегрираност е слаба и не произвежда финансов ресурс, излизането от наркотичната зависимост е по-трудно, отнесено към българската социална действителност. Качественото лечение изисква немалък финансов ресурс, който не всеки може да си позволи. Това се отнася изключително за семействата, които се намират в бедност и техен член е зависим. Здравните проблеми, които възникват при един наркозависим, често са пренебрегвани от самия него, защото няма стабилни осигуровки и така проблемът се задълбочава.

> *„Голяма част от хората, с които работим, нямат здравни осигуровки и никой не иска да ги приеме, една рецепта да изпише. А имат такива големи проблеми – рани, които стигат до костта, инфектирани. В „Пирогов“ не ги ли приемат. Където и да отидат, първо проверяват дали имат осигуровки, случвало се е да отидем на две-три места и ни връщат. Никой не иска да се занимава с тях – дори лекарите, които трябва да ги лекуват, ги смятат за измет. Как не разбираме, че зависимите са проблем на цялото общество?“ – служител в Подвижен кабинет з аработа с хора, зависими от психоактивни вещества.*

Членовете на всяка една от разглежданите от нас социални групи, които живеят в отдалечени от областните градове населени места и нямат възможност да поддържат личен транспорт и шофьор, са застрашени от възможността да не получат навременна медицинска помощ.

Държавна администрация

Общото между разглежданите от нас социални групи е, че те са затруднени от административните процедури при получаването на социални услуги.

> *„Административните процедури усложняват много регистрацията на хората за получаване на помощи и услуги.“ – служител в ЦДГ Житница*

Българската администрация не само, че не улеснява, а тя затруднява максимално на първо място хората с увреждания. В нейно лице те имат един противник, а не приятел, който да улесни тяхната социална интеграция.

> *„Има инвалиди, нямат кой да пратят, често пъти ние правим това вместо тях. А също така и много пъти са ни се оплаквали, защото тук в Калояново ДСП се намира на втория етаж. Един човек в инвалидна количка, с ампутирани крака, как да се качи по тези тесни стълбички - няма как да се качи. Имаме един клиент, който казва, че молел някого от Енергото, което се помещава в същата сграда, да помоли някого от социалните да слезе, за да разговарят с него. Да не говорим, че всички книжки за лекарства ние ги оправяме, иначе, ако трябва тези болни хора да се грабнат да висят пред Джипитата за попълване, а после и на аптека да ходят.. – няма как да стане. Нямат близки, които да изпратят, те не могат да се движат и така..“ – служител в ЦДГ Житница*

Хората със специфични потребности са изключително затруднени от бюрократичната система при получаването на помощни технически средства за предвижване. Например за получаването на инвалиден стол има процедура, която продължава около 3 месеца и трябва да се мине през различни институции, за да се получат нужните документи.

Наблюдава се и липса на добра комуникация между личните лекари, НОИ и експертните комисии, които определят степента на заболяване на децата с увреждане. Липсва адекватна административна помощ към родителите веднага щом се диагностицират децата им те да бъдат насочвани към социални услуги, а не да се лутат по различни институции.

Публичните средства за хората, които имат нужда от социалната държава, се изразходват нерационално. Това не подпомага излизането от ситуацията на бедност, в която те се намират. Няма ясни критерии от страна на държавата кой човек в нужда от какво има нужда.

> *„То тези обучения не са много добре измислени. Например ходиха наскоро на бизнес курс. След това се дава възможност за стартиране на бизнес, но трябва да се вложат лични средства. Какви ти средства у дългосрочно безработни.“ – служител в Социален Център за самотни майки Рождество Христово.*

Платените административни услуги за хората в нужда усилват ситуацията на бедност сред ползвателите им.

Жилищна политика

Жилищните условия са един от индикаторите за социален статус. От друга страна, домът е едно от местата, в които се формира семейната среда. Затова той е толкова важен за всяко едно семейство. Не може да се разглежда бедността, без да се има предвид индикатора жилищни условия. Бедните хора живеят в лоши жилищни условия. В контекста на нашето изследване се обхваща както живота в собствено жилище, така и живота без собствено жилище или както е при бездомните – без дом. Всяка една от разглежданите от нас групи изпитва затруднения при осигуряването на добри жилищни условия. Хората, изпаднали в бедност, живеят в занемарени жилища с лоши условия и твърде малка жилищна площ.

Добрите жилищни условия са важен фактор за изграждането на личността в съвременните условия. За всяко дете е важно да има условия, които да му позволяват да подготвя спокойно уроците си за училище, с което да придобива знания и умения, позволяващи му една бъдеща реализация на пазара на труда, която е един от фундаментите за избягване на риска от бедност. Да вземем за пример децата от етническите малцинства, които живеят в лоши жилищни условия, на малка жилищна площ и нямат спокойствието, което им е необходимо, за да си научат уроците. В тази жилищна среда те формират своята култура, която често пъти ограничава личностното им развитие.Така, едно дете дори да има желание да учи, често пъти е възпрепятствано от лошите условия, в които живее. В този случай детето става заложник на жилищни условия, за които няма вина. Просто семейството, в което израства не може да си позволи по-добри.

В нашето изследване се спираме и на групата на самотните майки. В контекста на разглежданата проблематика тази социална група често пъти е засегната от лоши жилищни условия. Ниските доходи на самотните майки не им позволяват осигуряването на по-добри жилищни условия, в които да отглеждат своите деца. Това затруднява социалното развитие на децата, които живеят в постоянни лишения, за да може да имат някакъв покрив над главата си. В нашето изследване ясно се констатира, че липсата на развит пазар на труда е основният фактор, който пречи на самотните майки в осигуряването на по-добри жилищни условия за своите деца. Членовете на всяка една от разглежданите от нас групи, които са в трудоспособна възраст, срещат пречка от страна на пазара на труда при осигуряването на по-добри жилищни условия за себе си и своите семейства, като за бездомните е ясно, че тази нужда е най-належаща. Разбира се, при разглеждането на тази група трябва да се има предвид, че има редица случаи, при които бездомността е личен избор и нежелание да се смени социалния статус дори при предоставена възможност за това.

За тези, които не могат да са активни участници на пазара на труда поради някакво увреждане, липсват достатъчно материални възможности и институционално добре изградена система, която да гарантира добри жилищни условия. Хората с увреждания в повечето случаи живеят в жилища, които не са пригодени за техните специфични нужди. Средата е трудно достъпна за тях – сградата, в която живеят, обществения транспорт, административни и други сгради, които те имат нужда да посещават, за да развиват своята социална интеграция. Пенсионерите, от своя страна, поради ниските си пенсии нямат възможност да поддържат своите жилища, което застрашава тяхното здраве.

Подкрепа на семейството

Семейството като най-малка част на обществото е мястото, където са положени основите на благосъстоянието. Семейството има право да получи подходяща социална, правна и икономическа защита от обществото и държавата.

Семействата все повече се изправят пред определени рискове от бедност. Приходът на домакинството може да остане под прага на бедността, ако приходите от трудовия пазар са ниски и броят на неработещите членове на семейството е висок. Доходната заетост зависи и от това дали е нужна грижата за деца или възрастен родител.

Самотните родители и семействата с повече от две деца често са силно засегнати от бедността. Това се дължи не само на ниските доходи, но и на недостатъчни материални облекчения за семейните разходи.

Нивото на развитие на пазара на труда и социалната държава влияят върху финансовия обем на солидарност вътре в семейството, който задълбочава или подпомага разрешаването на проблема с бедността вътре в него.

Влияние върху солидарността в семейството оказват придобитите в него културни модели. Възпитаните в семейството модели на поведение водят както до високо, така и до ниско ниво на солидарност в него.

„И солидарността е свързана с възпитанието и главно с духовните ценности. Говорим за бедност, но духовната бедност е най-страшна, защото тя убива човека и всички около него. Ако се грижим един за друг ще оцелеем, иначе нямаме шанс“ – служител в Център за домашни грижи на Каритас София

В тези общности, в които има здрава духовна основа се забелязва добре развита семейна солидарност. Тази солидарност се развива въпреки затрудненията на лошата социална среда.

„При нас семействата са единни и си помагат. Дори и да не разполагат с много, помагат на по-старите или по-младите да се справят.“ – свещеник в Енория “Св. Михаил архангел”, гр. Раковски

Пример за ниско ниво на солидарност можем да дадем с някои случаи на изоставени възрастни хора от своите деца и внуци. Това поведение от тяхна страна показва сериозни морални дефицити в поведенческите им модели. Тези дефицити са следствие на редица фактори, най-основният от които според нашия анализ е нездравата семейна среда.

„Има някои хора, чиито деца са ги изоставили и изобщо не ги търсят, не ги посещават. Внуците им също не се интересуват от тях. Никой не ги подкрепя материално и това прави техния живот още по-труден.“ – сестра при Сестри мисионерки на Божието милосърдие, гр. Пловдив

Нивото на солидарност не се определя от доходите. Те обаче са предпоставка за обема на солидарността.

Културата на солидарността е предпоставка не само за нивото на солидарност, а и за нейната рационалност. Какво имаме предвид? В едно семейство може да има високо ниво на солидарност, но тя да не подпомага справянето със ситуацията на бедност. Така например се наблюдава, че има семейства, в които финансовите средства се изразходват нерационално и това не подпомага излизането от бедността.

„Също така забелязвам, че по-скоро ромите не знаят как да си управляват парите – харчат ги за глупости. Няма да ги облекат хубаво децата, да са спретнати, а си дават парите за скъпи телефони, за музика, за агнета… Това идва от културата им.“ – служител в ЦОП, гр. Куклен

Потребяват се стоки и услуги, които не са социални инвестиции подпомагащи личностното и професионалното развитие на членовете на семейството, а такива, които създават нереална представа за благополучие. Този потребителски модел е предпоставка за наследствена бедност.

Развитостта на трудовия пазар и социалната държава са предпоставка за трудова емиграция, която допринася за дестабилизация на семейството, а от тук и на целия обществен организъм. Това е опасно явление, което води до духовна и материална бедност.

> *„Смятам, че непълното семейство, когато например бащата работи в чужбина и си идва в годината веднъж или два пъти е сериозна причина за криза в семейството. Не само финансова, но и духовна........" – монах, който се грижи за Социална кухня "Св. Антон" към енория "Св. Франциск от Асизи"*

От нездравата семейна среда страдат децата и това затруднява социалната им интеграция. Тази ситуация създава предпоставки към психическа лабилност на подрастващите, която създава възможности за изпадането им в една или друга зависимост.

Заключение

Неразвитият пазар на труда води до бедност, защото от него зависи финансовият обем на солидарността вътре в семейството, което трябва да задоволи материалните нужди на своите членове. От друга страна той затруднява рационалното функциониране на социалната държава, защото не спомага за осигуряването на достатъчно постъпления в социалните й системи. При положение, че към социалната държава има големи изисквания, а приносът към нея е малък, тя не може да удовлетвори всички очаквания, с които я натоварват различните социални групи.

Бедността трудно се преборва дори при високо ниво на солидарност в семейството, защото независимо от това ако обемът на солидарност, който се определя от финансовите постъпления е нисък, то високите нива на тази солидарност не са достатъчна предпоставка за справяне с бедността. Нерационалната потребителска култура от друга страна също може да доведе до бедност. При нея се потребяват стоки и услуги, които не водят до социални инвестиции, подпомагащи личностното и професионалното развитие на членовете на семейството, а такива, които създават нереална представа за благополучие. Този модел е предпоставка за изпадане в наследствена бедност.

Пазарът на труда и държавната политика генерират бедност, а след това втората се опитва чрез социалната си политика да се бори с нея. Това е нерационално и не води до сериозен и траен ефект. Липсва ефективна превантивна политиката за борба с бедността. Работодателите и държавата като социални партньори не стимулират достатъчно укрепването на семействата.

Насочваме вниманието към факта, че има бедни – семейства, възрастни хора, деца, бездомни и др., които по ред причини нямат или имат затруднен достъп до отговарящи на нуждите им грижи и услуги и това ги поставя в ситуация на по-голяма уязвимост.

С нашето изследване обръщаме внимание на необходимостта от комплексен отговор на нуждите на бедните хора и от координиране на усилията и ресурсите на социалната, здравната и образователната сфера.

ПРЕПОРЪКИ

В резултат на проведеното от нас изследване „Бедността сред нас – развитие на социалните услуги“, се очертаха и потвърдиха проблеми, които към настоящия момент нямат сигурни решения. Някои от нуждите са намерили място в различните национални политики, но все още не са приложени устойчиви решения за реализирането им на практика.

С нашето изследване обръщаме внимание към необходимостта от комплексен отговор на нуждите и от координиране на усилията и ресурсите на социалната, здравната и образователната сфера, така че наистина да има видими резултати. Поставяме акцент и върху необходимостта от разглеждане на ситуацията, в която живее цялото семейство и върху планиране и предприемане на мерки за социална работа с цялото семейство и най-близкото обкръжение.

Насочваме вниманието и към факта, че има бедни семейства, възрастни хора, деца, бездомни и др., които по ред причини нямат или имат затруднен достъп до отговарящи на нуждите им грижи и услуги и това ги поставя в ситуация на по-голяма уязвимост.

Във връзка с поетите ангажименти
от страна на държавата за намаляване на бедността
и социалното изключване е необходимо:

- Да се ускори разработването и приемането на план за действие, който да гарантира изпълнението на мерките и постигането на резултатите заложени в националната стратегия за борба с бедността и социалното изключване.
- Да се подобри координацията между социалната, здравната и образователната система: да бъдат ясно формулирани задачите и резултатите, които трябва да изпълни и постигне всяка една система поотделно при реализирането на различните мерки, както и взаимосвързаните им и допълващи функции и ефекта за децата и техните семейства.
- Да се припознаят интегрираните услуги със социален, здравен и/ или образователен компонент. Да продължи работата по подготовката на Нов закон за социалните услуги, където интегрираните услуги да получат легална дефиниция. Разбирането за такива услуги да намери място и в законодателството в здравната и образователната сфера.
- Да бъдат ясно комуникирани с всички заинтересовани страни проблемите и възможностите на хората от различни групи в неравностойно положение с цел постигането на споделена отговорност за включването им в открития трудов пазар.
- Да се анализират съществуващите към момента насърчителни мерки по отношение на това достатъчни ли са, покриват ли голяма част от рисковите групи в неравностойно положение, поощряват ли достатъчно работодателите, мотивират ли самите хора в неравностойно положение за включване и задържане на пазара на труда, какви са постигнатите резултати.

Препоръки

- Да се осигури достъп до подкрепена заетост като форма и метод на специализирана трудово-посредническа дейност, която да предостави подкрепа на хората в неравностойно положение за осигуряване и поддържане на платена заетост на откритиия трудов пазар.

- Да се осигури достъп на хората от уязвимите групи до подходящи като форма, вид и място услуги и курсове за ограмотяване, обучение и придобиване на професионални умения, които да допринесат за включването им в пазара на труда. Квалификационните курсове да бъдат обвързани с възможността за осигуряване на работно място.

- Да се осигури устойчивост на социалните предприятия, като форма на трудова заетост, където хора от уязвимите групи да имат възможност да работят и затова да получават заплащане. Да се предвидят насърчителни стимули за социалните предприятия.

- Да се създадат предпоставки за достъп на хората с физически увреждания до пазара на труда чрез осигуряването на достъпна среда и транспорт.

- Да се организират различни тематични събития, специализирани трудови борси, дискусии и други.

Пазарът на труда

Резултатите от проведеното от нас проучване насочиха вниманието ни към определени уязвими групи от хора, които се нуждаят от комплексната подкрепа на образователната, здравната и социалната сфера, както и от специално внимание по отношение на включването им в пазара на труда, като един от важните фактори за преодоляване на социалното изключване и справяне с бедността. Това са трайно изключените от пазара на труда – бездомни хора, необразовани и неграмотни родители, хората с увреждания.

Ние разглеждаме възможността за професионална реализация не само като средство за лична и семейна издръжка, но и като възможност за признание и отговорно участие в обществото.

Отчитайки обективните трудности, породени от социално-икономическата ситуация и ограниченията на пазара на труда, ние считаме, че въпреки това има шанс и трябва тези хора да бъдат реални участници в пазара на труда, като за това се положат специални и целенасочени усилия.

Децата бежанци

Децата бежанци са дълбоко разтърсени от загубата на дома си, близките си, вещите си и внезапната промяна на цялостния си начин на живот.

Децата бежанци в много по-голяма степен от възрастните преживяват събитията, довели до бягството от родината и загубата на близки и приятели. Дългото мъчително пътуване до приемащата страна, липсата на подходяща среда и приятели, първоначалният шок от сблъсъка с новия начин на живот оставят отпечатък върху детската психика и предизвикват отчуждаване и затваряне на детето, носталгия по родното, вкопчване в собствената култура и ценности. Голяма част от децата бежанци се сблъскват с редица трудности и проблеми в процеса на тяхното приемане, адаптация и интеграция в приемащата страна.

Трудностите на детето бежанец идват от това, че то е изолирано. То е различно от останалите деца по своя етнос, култура, религия, дори само по цвета на кожата си. Говори лошо и малко или изобщо не разбира езика на приемащата страна. Не познава нравите, обичаите, културата на хората, сред които живее, няма приятели. От своя страна другите деца също не познават неговата история, религия, култура.

Препоръки

- Да се гарантира включването и интегрирането в образователната система на деца, търсещи и получили международна закрила.
- Да се ускори законовото гарантиране на този процес чрез промени в законодателството, по отношение на убежището и образованието.
- Да се изработят всички необходими поднормативни актове за механизма на включване и подкрепа за адаптиране и интегриране в образователната система.
- Да се гарантира правото на образование по български език на тези деца, докато са търсещи закрила и след това, т.е. държавата да е в състояние и финансово и чисто организационно да предлага и провежда такива курсове.

Деца, употребяващи психоактивни вещества, деца на зависими родители

Пътят към наркотиците е много кратък… Когато има зависимост, обикновено причината се крие в семейството …. Конфликтите между родители, или родители и близки или конфликт на родителя с положението в което се намира…. се отразяват на най-слабото звено в семейството – детето – като в една верига, къса се на най-слабото място.

… деца, „оставени на улицата“ … от много бедни семейства, в които родителите са без образование, без трудови навици, без работа, без родителски отговорност и капацитет…

Не могат да пишат и да четат … често даже не знаят кога са родени …

…. образованието, здравето, та дори и живота за тях не са ценност …

… постоянно имат нужда от средства и това води до кражби и други прояви …

… Децата на зависимите – кой говори за тях – никой, като че ли не съществуват. … За детето е най-добре да си бъде в семейството … ако се работи индивидуално с всеки зависим, със близките му, с децата – нещата могат да се променят. Да се помогне на родителите да си стъпят на краката – да имат работа, да се грижат за детето.

… Децата трябва да се „лекуват“ в обществото в което живеят. Проблемът със зависимостта е обществен, не е личен, само на човека, който употребява наркотици, това е проблем на цялото общество. И за това обществото трябва да е ангажирано с решаването му – всички институции, всички системи е необходимо да работят синхронизирано …

Из интервю с Владимир Димитров, ръководител на мобилен кабинет за работа със зависими, София, Каритас София

Препоръки

- Да се развият интегрирани и адаптирани форми на услуги за превантивна работа и подкрепа на деца употребяващи психоактивни вещества(със социален, здравен и образователен компонент)
- Да се обърне специално внимание на рисковите групи деца, живеещи на улицата, с родители употребяващи ПАВ; живеещи в обособените ромски махали; напускащи домовете за деца, лишени от родителски грижи
- Децата, употребяващи ПАВ с ХИВ и СПИН да влязат в полезрението на здравната и социалната система и да се регламентира и гарантира тяхното болнично, извънболнично лечение и психо-социална подкрепа
- Да се работи едновременно с всички заинтересовани страни – семейство, близък кръг, приятели, близки, съседи, учители.

Възрастните хора – достъп до услуги

Има много възрастни хора, които страдат от сериозни заболявания и това изисква специално внимание и специфичен и комплексен отговор на техните нужди. Едновременно с това, преобладаващата част от възрастните хора са с ограничени възможности и в несъстояние да покриват ежедневните си нужди с доходите, с които разполагат, обикновено само от пенсии. От изключително значение е и факторът самота – много от възрастните хора нямат близки или техните деца живеят и работят надалеч, други поради различни причини нямат подкрепата на семейството си и други близки. Много от възрастните хора живеят в изолация и са лишени от възможността да участват във всички аспекти на социалния живот, сами, в махалата на село или анонимни и забравени в големия град.

Препоръки

- Да се осигури устойчивост и да се гарантира правото на ползване на услугите за лична помощ. Предоставянето им да не е на проектен принцип и да е съобразено с индивидуалните потребности и нужди. Да са ясни периметърът на действие, спецификата и компетентностите на различните, съществуващи към момента услуги, както и да има приети стандарти за качественото им предоставяне. Фокусът в предоставянето да бъде поставен върху качеството на услугата, а не върху възможността за откриване на работни места.
- Да се гарантира достъпа до палиативни грижи. Да се ревизират съществуващите към момента изисквания за финансиране на хосписи по линия на Здравната каса. Да се възстанови възможността от предоставянето на такива грижи и в домашна среда. Да се приемат стандарти за палиативна грижа.
- Да бъдат законово регламентирани интегрираните медико-социални грижи в домашна среда. Да се изработи механизъм за финансова устойчивост. Да се изработят и приемат стандарти за предоставянето на този вид услуги. Да се регламентират професионалните отговорности и правото на самостоятелно вземане на решение и самостоятелна работа от отделните специалисти в екипите, както и ако е необходимо да се въведат липсващи за страната ни професионални звена.
- Да се осигурят дейности за информиране, изслушване и придружаване, които да оказват помощ на възрастните хора и хората с увреждания в подготовката и попълването на документи, подкрепа във взаимодействието с различни институции, подкрепа за включването в различни услуги, правна помощ, придружаване до различни институции, транспортиране и др.
- Да се разработи и приеме план за действие към Националната стратегия за дългосрочна грижа, който да посочи конкретни стъпки за изпълнение на набелязаните мерки, сроковете на изпълнение, отговорните лица и институции и финансовия ресурс, който да гарантира прилагането на практика на приетия стратегически документ.

Бездомните хора – проблеми и необходима подкрепа

…Хора с различни социални, здравни и морални проблеми. Няма къде да живеят … и живеят на улицата. Нямат подкрепата на своите близки или нямат такива.

Повечето са трайно безработни и са без доходи. Голяма част от тях нямат никаква квалификация и никога не са работили, други са работили без трудови договори. … Загубили са навици за работа, за поемане на отговорност, не се съобразяват с никакви норми …

… Някои са зависими от алкохол. Не малка част са с различни психични разстройства или интелектуални увреждания – повечето не са освидетелствани и не получават никакви социални помощи.

… Ровят в кофите за боклук за храна. Събират желязо, хартия и пластмаса …

… Често нямат самоличност, защото нямат лични документи – нямат лична карта, защото нямат акт за раждане, нямат постоянен адрес, защото нямат документ за самоличност …

... Нямат здравни осигуровки и личен лекар. Когато имат здравен проблем, разчитат единствено на спешна помощ, тъй като само тя е безплатна …

Трябва да им се подаде ръка. Основна роля има превенцията – стремим се да им създадем навици за труд, за намаляване на агресията.Даваме им подслон и храна като първа стъпка, но и помощ за решаване на здравни проблеми, възстановяване или изграждане на трудови навици, помощ за издаване на лични документи. Стремим се заедно с тях да открием и развием техните интереси и силни страни – провеждаме кулинарни курсове, арт терапия, трудова терапия Помагаме им самите те да започнат да търсят и искат промяната, за да могат да се върнат обратно в обществото, да бъдат способни сами да се грижат за себе си и да му бъдат полезни.

Из интервю Маритн Николов,
Управител на приют „Добрият самарянин“,
Каритас Русе

Препоръки

- Да бъдат направени сериозни проучвания за причините за изпадане в бездомност, нуждите и броят на хората попаднали и живеещи на улицата.
- Да бъдат проучени и анализирани съществуващите в страната добри практики за подкрепа на бездомни хора с оглед на мултиплицирането им, развитието и подобряването им.
- Да се разработи и приеме план/ програма за осигуряване на адекватни на нуждите услуги.
- Да се развият различни по форма и вид услуги за подкрепа за бездомни хора, като мобилни услуги за работа на улицата, дневни центрове, резидентни услуги.
- Да бъдат направени сериозни проучвания на нуждите на целевата група.
- Да се отчете необходимостта резидентните услуги за бездомни хора да функционират целогодишно.
- Да бъдат разработени и приети ясни стандарти за организирането и предоставянето на различните дейности за бездомните хора, разработени с участието на всички заинтересовани страни.
- Приоритетно да се постави акцент върху предоставянето на услуги на бездомни хора, които са в начална фаза на бездомност, за да се предотврати тяхното маргинализиране и социално изключване или са в уязвимо положение (болни, възрастни, с трайни увреждания и т.н).
- Социалната услуга „приют за лица" да стане дългосрочна със срок на договора до 6 месеца или 1 година или да се въведе, възможност за удължаване срока на договорите с потребителите до 3 месеца чрез анекс при необходимост.
- Да се създаде процедура за спешен прием в „приют за лица" чрез подаване на молба директно до доставчика на социалната услуга и сключване на краткосрочен договор.

Семейството

… Понякога живеят 10 човека в една малка стая.. Нямат дом, защото живеят в незаконно построени къщи и не знаят дали утре няма да дойдат и да ги разрушат … Някои нямат дори баня … През зимата нямат пари за въглища, за да се отопляват. Много от тях не могат да си платят сметките за ток, вода. .

Родителите нямат постоянна работа. Някои нямат документи, и това им пречи да ги наемат. Търсят си работа от ден за ден. Доста време остават само на детски надбавки, майчинство и еднократни помощи. Много от тях нямат здравни осигуровки и не могат да ползват лекарска грижа, извън спешната помощ. Често нямат средства да закупят елементарни, но необходими лекарства за децата си.

Случва се да има и деца, които не съществуват на документ, нямат ЕГН и като се стигне до лекар, няма как да бъдат записани в регистрите.Има такива деца, които не са припознати от бащата, майката я няма, детето го гледа бабата и и реално тя няма как да взима помощи за детето, защото документите няма как да се оправят. ..Някои от децата реално още се водят деца, а трябва да се грижат за своите деца …

Из интервю с Отец Ярослав, Фогл,
фондация „Дон Боско България", Стара Загора

Ако си сам в тежко положение лягаш, завиваш се през глава и си казваш: „Да става каквото ще", но когато си отговорен за дете, знаеш, че то зависи от теб, това не е изход и разрешение.

Из интервю с Людмила Баликова,
център „Рождество Христово", Каритас София (гр. София)

Това са жени, които сами се грижат, отглеждат, възпитават и изхранват децата си. Противно на очакванията, повечето от децата са на самотните майки формално не са с един родител, те са признати от бащите си. Най парадоксалното е, че в случаите, когато бащата е неизвестен, достъпът до социални помощи и услуги е значително по-лесен. Ако бащата е недобронамерен , в лоши отношения с майката на детето или просто не го е грижа за него, то набавянето на необходимата документация за отпускане на детски надбавки на практика е невъзможна.

В ежедневието си самотната майка се сблъсква с различни фактори, поставящи я в неравностойно положение…. Невъзможност да си намери постоянна работа с гъвкаво работно време, за да може да отделя време на детето си, да се чувства сигурна и с достатъчно доходи, за да поема текущите разходи. Основни източници на доходи за жените в центъра са помощи за отглеждане на дете, пенсия по болест и епизодични дребни приходи от непостоянна и нискоквалифицирана работа.

Много от майките са безработни, не защото не са в състояние да си намерят работа. Основен проблем е приемането на децата в детска градина, а те са деца на безработни и самотни майки и губят точки и остават назад в класацията. Така се задейства един порочен кръг, параграф 22: невъзможност за записване на детето в детска градина – невъзможност за започване на работа на майката – бедност и социално изключване…

Из анализ „Христово милосърдие за всеки", Каритас София

Препоръки

• Да се обърне специално внимание на необходимостта от подкрепа (материална, психологическа, достъп до услуги) на бедни семейства:

- С един родител
- Грижещи се за зависим член на семейството (дете в уязвимо положение, възрастен човек и т.н.)
- многодетни семейства
- с родители в уязвимо положение

• Да се обърне специално внимание на бедните семействата със самотен родител по отношение на облекчаване на процедури за достъп до подпомагане и осигуряване на подходяща грижа за детето:

- Бедни и безработни самотни родители да бъдат освободени от заплащането на болнична такса при придружаване на болно дете над 1 година, по време на престоя му в болница, като декларират липсата на доходи чрез попълването на декларация и предоставяне на документ, че получават социални помощи и че не работят.
- Да се осигури достъп до детски надбавки на майки, отглеждащи сами децата си, които не могат да докажат доход на бащите, защото не могат да ги открият и не поддържат контакти с тях.

Бедността сред нас – развитие на социалните услуги

София, 2015

Редактор: Емануил Паташев
Коректор: Росица Николова
Владислав Иванов – Анализ
Светлана Гьорева – Препоръки

Използваните снимки в изданието са от архива на организации членки на Каритас България – Каритас Витания, Каритас Русе, Каритас София и техните структури и дейности по места.

Предпечат и печат: СД „Ракурс“

ISBN: 978-619-7009-06-4

ОРГАНИЗАЦИИ ЧЛЕНКИ НА КАРИТАС БЪЛГАРИЯ:

КАРИТАС ВИТАНИЯ

Софийско-пловдивска епархия
4150, гр. Раковски, област Пловдив
ул. „Никола Вапцаров“ 2а
тел.: 0886 399 115
e-mail: info@vitania.caritas.bg
www.vitania.caritas.bg

КАРИТАС РУСЕ

Никополска епархия
7002 Русе, ул. „Алеи Възраждане“ 7А
тел.: 082/ 500 061
e-mail: caritas@ruse.techno-link.com
www.caritas-ruse.bg

КАРИТАС СОФИЯ

Апостолическа екзархия
София, ж.к. „Илинден“
бул. „Ал. Стамболийски“ №190, бл. 55, вх. В
тел.: 02/ 920 08 25; 0887 52 71 69
e-mail: caritas_sofia@caritas-bg.org
www.caritas-sofia.org

София 1504, ул. „Оборище“ № 9
тел.: 02/ 944 18 58
факс: 02/ 946 11 33
e-mail: caritas@caritas.bg
www.caritas.bg